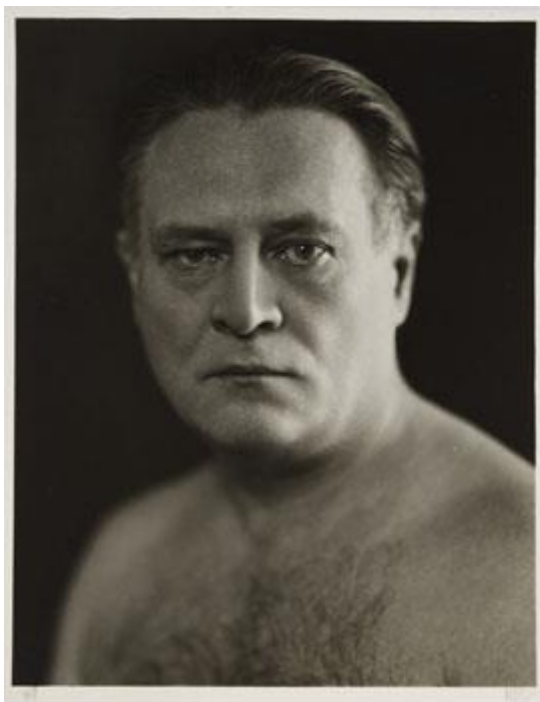

Alén Diviš
K R E S B Y
• 5. 4. – 13. 5. 2019 •

Alén Diviš se narodil 26. 4. 1900 v Blatě u Poděbrad, od roku 1911 žil v Praze, kde po absolvování střední školy studoval malbu a byl zaměstnán jako úředník. V polovině dvacátých let se odstěhoval do Paříže a ve studiu pokračoval, mimo jiné u Františka Kupky. Maloval nejen tam, nýbrž i mimo Francii, zejména v severní Africe, a roku 1932 v Paříži své tehdejší obrazy vystavil. Po mnichovských událostech byl v roce 1939 spolu s několika jinými českými umělci zatčen a do roku 1941 držen v pařížské věznici La Santé a různých internačních táborech ve Francii, Maroku a na Martiniku. Po propuštění žil v New Yorku, odkud se roku 1947 vrátil do Československa a usadil se opět v Praze. Tam napsal vzpomínky na své válečné zážitky a nechal se přemluvit k tomu, aby své malby v roce 1948 a 1949 vystavil. Obě výstavy měly kladný ohlas hlavně mezi mladými umělci. Roku 1952 vyšlo knižní vydání Erbenovy balady Svatební košile s jeho ilustracemi, pak až do konce života maloval a kreslil jen pro sebe, inspirován zejména Poeovými fantastickými povídkami a biblí. Zemřel na následky válečných útrap 15. 11. 1956. K Divišovým několika přátelům patřili básníci Vladimír Holan a Jaroslav Seifert, malíř František Tichý a sochařka Hedvika Zaorálková, která po jeho smrti věrně pečovala o to, co po sobě zanechal. Na osobitost a hodnotu jeho tvorby ve čtyřicátých letech jako první upozornili historik umění Jaromír Pečírka a hudební skladatel Bohuslav Martinů, po umělcově smrti ji znovuobjevil a zviditelnil Jaromír Zemina.

Na svých cestách po světě umění si se zvláštním zaujetím všímám outsiderů, poněvadž osvěživě přispívají rozmanitosti kultury a občas, byť někdy opožděně, vystoupí ze stínu a přeční i favority. Patřil k nim Alén Diviš, po léta opomíjený, přestože si zasloužil pozornost historiků a kritiků víc než mnoho jiných. Popravdě však o ni nestál a k uspořádání své první výstavy v Československu roku 1948 – bylo mu tehdy osmačtyřicet let – svolil teprve na nátlak několika nejbližších přátel. Po roce 1952, kdy byly jeho ilustrace Erbenovy balady Svatební košile z hlediska vládnoucí ideologie odsouzeny jako nevhodné, žil a intenzivně tvořil opět v nuzném ústraní a s chatrným zdravím ještě čtyři roky. Jeho tělesné ostatky nebyly pohřbeny do hrobu a dílo jako by vůbec neexistovalo.

Od té doby uplynula další řada let, než se vynořilo na světlo odborného zájmu, a to, že jsem je znovuobjevil, patří k nejdůležitějším událostem mého života. Dodnes vděčně vzpomínám na chvíli – bylo to před půlstoletím – kdy jsem u Divišovy přítelkyně sochařky Hedviky Zaoralkové poprvé uviděl jeho obrazy, jež mě nadchly tak, že se dodnes snažím, aby je znali i jiní lidé.

Nyní se už mohu plně radovat z toho, že umělec, kterého leckdo pokládal jen za neúspěšného podivína, je konečně uznáván jako mimořádně osobitý, originální představitel moderního umění, který na počátku čtyřicátých let v pařížském vězení předjal to, čím se o něco později proslavil Jean Dubuffet, tvůrce termínu art brut, a že mé přesvědčení o jeho významu a ceně bylo oprávněné. V čem jsem je viděl?

Nedovedu přesně určit, co mě zaujalo nejvíc, ale napřed to asi byly náměty obrazů, vynesené z nejtemnějších vrstev lidské společnosti, kde je víc bolesti, utrpení a hrůzy než lásky a štěstí, víc zla než dobra a kde stálou průvodkyní života je smrt, tedy to, nač lidé vesměs myslí neradi a čemu se z pohodlnosti i strachu vyhýbají. Jde tam vskutku o nejpodstatnější, základní skutečnosti lidské existence, všechno nese pečeť hluboké opravdovosti a ze všeho vyzívá umělcova hluboce soucitná humánnost a duchovost – hodnoty, které jeho tvorbě dávají platnost všeobecnou a nadčasovou. A je pro mne dobrým znamením do budoucna, že zájmu o ni, tak odlišnou od většiny toho, co se v českém výtvarnictví Divišovy doby dalo, stále přibývá.

Ovšem sebevznešenější ideje uměleckého díla nás nezaujmou, nejsou-li vyjádřeny vskutku umělecky, a já zas a zas obdivuji ryze výtvarné kvality Divišových obrazů. S neustálým vzrušením sleduji, jak tam malba postupně vstřebávala kresbu, z počátku ji ovládající, až s ní splynula, takže kresby, kterými Diviš své dílo završil a uzavřel, jsou uhlem a bílým pastelem vlastně namalovány, žasnu nad tím, jak se v koloritu, často jednobarevném, čím dál víc uplatňovalo světlo – světlo ducha zápasící s tmou a přemáhající ji, a jak šerosvit a temnosvit pozdních obrazů obdařil barevnost mimořádně bohatou nuancovaností. Diviš mnoho uměl, ale také mnoho věděl a promyslel. Pozoruhodná byla jeho činnost teoretická, o které svědčí například komentář, jež napsal ke svým ilustracím Erbenovy balady Svatební košile, náležícím k vrcholům jeho tvorby.

Pro mnoho lidí je Diviš zajímavý hlavně svým životem, hodným románového zpracování: režiséra Martina Řezníčka zlákal i k zpracování filmovému. Také on si však uvědomoval, že bez znalosti Divišova životního příběhu bychom sice některé jeho obrazy zcela nepochopili, ale že na lidi citlivé a vnímavé působí silně, i když všechny okolnosti jejich vzniku neznají, poněvadž jsou plodem umění umocněného tvůrcovou potřebou dát svému životu vyšší smysl a stát se lepším člověkem.

Řezníčkův film, vysílaný Českou televizí, přispěl značně k obecné známosti Divišovy tvorby, která se už dostala do povědomí i zahraničního publika. Na velké mezinárodní výstavě Evropa, Evropa v Bonnu roku 1994 náležely její ukázky podle mínění některých kritiků k exponátům nejpůsobivějším. Neboť pochopili, že malba byla pro tohoto dosud neznámého umělce osudovou nutností. Divišovo dílo se dostalo konečně do historie, o níž se píše, a stalo se neodmyslitelnou a významnou součástí českého moderního výtvarnictví. Dokazuje tak, že i ve světě umění existuje vyšší spravedlnost.

Jaromír Zemina

K. J. Erben: Svatební košile, 50. léta

K. J. Erben: Svatební košile, 50. léta

Většina jeho obrazů vámi otřese, a vezme vám tento otřes chvíli času, než začnete přemýšlet. A jakmile začnete, jste nuceni jít velmi, velmi daleko, do zvláštních představ, do zvláštního světa, cizího, nepokojného, rozrušujícího, temného, záhadného. Ptal jsem se často Diviše, zdali se nebojí spát se svými obrazy. Zdá se, že se nebál, že vydržel chodit kolem jednoho plátna hodiny, dny, snad i měsíce. „Je to špatné, musím to celé předělat“ – byl jeho konečný úsudek.

Sedával jsem na velmi nepohodlné pohovce, jež se se mnou propadla až k podlaze, a snažil jsem se vyhledat sám a pochopit, co shledává špatné. Přitom jsem se dozvěděl mnoho věcí o teplých a studených barvách a mnoho teorií o malbě, o obraze. A tak obrazy mizely ze štaflí, přišly na zeď, pak přišly na zem, kde se dlouho válely. Nakonec přišly do skladiště v zadním pokoji, kde už se v nich nikdo nevyznal, ani Diviš. Na jejich místo přišly nové obrazy, zdánlivě tytéž, podobné, ale při podrobnějším pohledu

velmi odlišné. A tak kupa obrazů ve skladišti, kde bylo zima jako v lednici, rostla, a občas, po dlouhé době, Diviš udělal v nich jakýsi pořádek, roztrídil je na různé skupiny a vyřazených pláten užil na nové obrazy. Nakonec jsem celou tu kupu obrazů viděl asi ve dvou třech pěkně vypadajících balících, připravenou k cestě do Evropy.

Ze vzpomínek Bohuslava Martinů na Divišův pobyt v New Yorku

E. A. Poe: Zánik domu Usherů, 50. léta

E. A. Poe: Černý kocour, 50. léta

Diviš maloval v noci. Dopoledne vyřizoval různé věci, šepsoval, kreslil si na malé papírky u psacího stolku, na kterém měl vždycky kytičku od přátel. Když jsem přišla někdy odpoledne, stál u štafle s obrazem, ale hned práce nechal – říkal, že se na práci soustředí až v noci. Večer odcházel, ale v jeho tehdejších dopisech čtu. „Přijď po osmé, to už budu doma.“ Chodil na večeri a pak maloval, jak říkal, do čtyř hodin do rána.

Své obrazy nerad ukazoval. Přátelé, kteří ho přemlouvali, aby uspořádal výstavu, nepochodili. Jednou za čas pozval malíře Františka Tichého mimo den návštěv, rozložil obrazy do řady – několik variant obrazu – a muselo se říkat, který je nejlepší. Poslední slovo měl Tichý. Potom Diviš s jakousi tichostí obrazy sebral a odnesl.

Pak se nějak návštěvní den přesunul na pátek, přestala jsem chodit, a pak se to udělalo zase jinak a Diviš začal v pátek chodit ke mně do ateliéru.

* *

Chtěla bych povědět o tom, jak jsem mu ušila kabát. Přišel, byl nespokojený a vzpomínal na lidi, kteří mu ublížili, a potom se zeptal, může-li si sundat kabát, že je mu v něm nepříjemně. Sundal jej. A mně to tak napadlo, a hned mu říkám, že mu ušiju kabát, ve kterém nebudou žádné žíně. Diviš se rozzářil – ano ano, to bude ono. Dal mi v ateliéru vlněnou záclonu, kterou prý koupil u vetešníka v New Yorku na zabalení obrazů, měla hedvábnou podšívku. Ušila jsem z toho kabát i s tou podšívku, kabát pro doma, a Diviš v něm opravdu chodil – říkal, že v něm půjde i na Václavák, ale asi to neudělal. Ale píšu o tom pro to, co o tom Diviš říkal: „Taková věc udělaná s láskou pro člověka udolává zlo, svítí, dobrem si podmaní třeba nemocné tělo, chrání je – dobro, které je do ní dáno, dává,“ povídal o indickém učení, náboženství, józe.

Hedvika Zaorálková, ze vzpomínek na Diviše po návratu do Prahy

Bible, druhá kniha Mojžíšova, 50. léta

Bible, druhá kniha Mojžíšova, 50. léta